

KRIGSMANSKASSAN 7

Breda gatan 6 a-c

DJURGÅRDEN

STADSHOLMEN

- 1** BOSTADSHUS
- 2** UTHUS I EN VÅNING
- 3** UTHUS I TVÅ VÅNINGAR

BREDA GATAN ÅR 1908. OKÄND FOTOGRAF. SSMFA41867.

Krigsmanskassan 7 består av ett bostadshus samt två uthus kring en innergård. Tomten var bebyggd redan år 1724, troligtvis med en enkel stuga, men dess nuvarande karaktär och volym representerar den mer ståndsmässiga miljön som succesivt växte fram i stadsdelen under 1800-talet.

Omkring mitten av 1800-talet låg restaurang Sjödins källare i huset, på sin tid ett av de finaste näringsställen inom Djurgårdsstaden. Av detta lämnar fasaden fortfarande spår. Bland annat en lucka i portgången där saltade varor lades och troligtvis även de ramverk som finns på gatufasaden mot Breda gatan. Huset bevarar äldre byggnadsdetaljer såsom portar i nyrokostil, portgång med panel och profilerad list.

Fastigheten Krigsmanskassan 7 är blåvärderad enligt Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Djurgårdsstaden har en marin bakgrund. Under 1600-talet låg Båtsmansvarvet (senare Galärvarvet) på Djurgården, och Amiralitetet disponerade marken där Djurgårdsstaden nu ligger. År 1668 anlades här en vårdinrättning för ”förlammat och wanfört sjöfolk” som 1675 kompletterades med en kyrkogård. Inrättningens bebyggelse, som var den första antydning till den nuvarande Djurgårdsstaden, bestod av fjorton små stugor som timrats på Åland. Flottan flyttade redan 1680 till Karlskrona och tog då med sina sjuka.

BOSTADSHUSET MED VY FRÅN SYDÖST. UNDER 1800-TALET HYSTE NÄRINGSSTÄLLET SJÖDINS KÄLLARE GATULOKALERNA. I VÅNINGEN OVANFÖR BODDE ÄGAREN. FOTO: J. MALMBERG.

År 1724 anlades ett nytt skeppsvarv på flottans mark. Området delades 1735 upp i gator och kvarter efter en plan som stadsingenjören Petrus Tillaeus hade upprättat. Enligt planens intentioner uppfördes en rad timrade stugor av timmerarbetarna vid varvet. Planen med smala gator som följer den kuperade topografin är väl bibehållen och stugorna utgör ännu stommen i många av dagens hus.

Djurgårdsvarvet, som tog över varvsverksamheten 1768, hade en storhetstid under 1700-talets senare del med Fredrik Henric af Chapman som skeppsbyggare. Under den tiden byggdes flera stenhus för varvets räkning. 1769 erbjöds varvsarbetarna också att friköpa sina tomter vilket ledde till att många hus byggdes på eller slogs samman till större enheter. Sedan Stockholms stad tagit över området vid Djurgårdsvarvets nedläggning på 1860-talet blev bebyggelsens marina anknäpning svagare. Byggnaderna gjordes om till flerbostadshus eller värdshus och den sociala homogenitet som dittills kännetecknat området ändrades.

På 1920-talet hotades husen av rivning, men när

statliga Byggnadsstyrelsen tog hand om förvaltningen av området 1954 beslutade man om ett bevarande. Husen var dock i dåligt skick och behövde renoveras. Moderniseringen och upprustningen var ofta genomgripande och rena återuppbyggnader förekom. Stora delar av området kom 1985 i stadens och Stadsholmens ägo.

Djurgårdstaden är Stockholms äldsta samlade stadsbebyggelse efter Gamla stan. Till skillnad från andra områden i staden dominerar trähusen. En- och tvåvåningshusen representerar både tillkomsten på 1700-talet och utvecklingen under 1800-talet med på- och tillbyggnader i tidens panelarkitektur. Det bibehållna gatunätet och planken som avgränsar de små grönskande gårdarna ger en tydlig karaktär av förindustriellt arbetarsamhälle. Intrycket förstärks genom ålderdomlig gatubeläggning och belysning.

HISTORIK

Timmermannen Anders Lunds tomt

Fastigheten Krigsmanskassan 7 bebyggdes sannolikt i olika etapper under 1700-talet. Enligt en karta över

GÅRDSMILJÖ MED DE TVÅ UTHUSEN I EN OCH TVÅ VÅNINGAR. FOTO: J. MALMBERG.

Djurgårdsstaden från 1724 stod ett hus längs gatans norra del. På Petrus Tillaeus karta från 1736 står en byggnad på tomtens västra del och troligtvis bebyggdes även den södra delen under 1700-talet.

Kartan från 1736 beskriver att fastigheten tillhörde timmermannen Anders Lund. Familjen Lund fortsatte att äga tomten fram till slutet av 1700-talet och det är troligt att det var de som stod för uppförandet av de första stugorna. Under 1830-talet om- och tillbyggdes stugorna till ett hus i två våningar. Troligtvis fick det sin nuvarande utvändiga karaktär med reverterade fasader, hörnlisener, stora fönster och entréport med portgång. Vem som lät genomföra renoveringen är oklart.

Hyresgäster

År 1835 ägdes fastigheten av glas- och styckmästare Keijserdahl. I huset bodde en skomakarmästare, en timmerman med hustru och tre barn samt en timmermansänka med fyra barn. Skomakarmästaren bodde tillsammans med sin hustru och tre barn samt två pigor. Så som var brukligt vid den här tidens

skråväsende bodde även fem gesäller och tre lärgossar i hans hushåll.

Tio år senare ägdes fastigheten av Catharina Elisabeth Hagberg. Hon hade gården i sin ägo fram till slutet av 1800-talet. I huset bodde hyresgäster med olika titlar, allt från timmermän till skomakarlärare vid institutet för dövstumma och blinda. Ägarinnan bodde själv i fastigheten Krigsmanskassan 10 och 11. En familj som var bosatt i huset från 1840-talet till 1870-talet var Carl Sjödin med familj. Sjödin var extra vaktmästare vid Kungliga Teatern och bodde i husets stora lägenhet på den andra våningen. Enligt en mantalslängd 1845 bodde han tillsammans med sin fru Johanna Eleonora och en kryddkramhandelsbetjänt. Femton år senare bodde även en fosterdotter och tjänsteflicka inneboende. I huset bedrev han utskänkningsställe nummer 387, Sjödins källare.

Sjödins källare

Sjödins källare var ett näringsställe i husets bottenvåning, på sin tid ett av de finaste inom Djurgårds-

PORT I NYROKOKOSTIL, TROLIGTVIS FRÅN 1800-TALETS FÖRSTA HÄLFT. FOTO: J. MALMBERG.

staden. Krogen låg till vänster om portgången, till höger låg källaren. Författaren Henrik Alm beskriver Sjödins källare enligt följande i sin bok om Djurgårdsstaden: ”Det syntes vara ingenting mindre än det finaste näringsstället på gatan, ännu förvarat i minnesgoda djurgårdsgummor som Sjödins källare. Fönstrens neddragna panelprofiler skvallrar om något särskilt. Till vänster om ingången mitt på huset låg krogen, källaren var till höger där kringlan hängde. I den stora nu avdelade våningen en trappa upp var källarmästarens bostad.” Enligt mantalslängd

1870 hade Sjödins källare flyttat och var placerad vid Klara Norra Kyrkogata 11.

Äldre karaktär

Det finns inte mycket information som rör husets äldre karaktär. Till skillnad från dess nuvarande utseende hade gatufasadens bottenvåning höga dekorativa fönsterluckor och mot Bergsgränd satt mindre luckor. År 1917 genomfördes en inventering som tillsammans med samtida fotografier ger en bild av hur fastigheten såg ut. Huset var kalkstruket med

FÖNSTER MOT BREDA GATAN MED LUCKOR OCH DEKORATIVT RAMVERK UNDER. FOTO: J. MALMBERG.

gul kulör, gröna luckor och bruna lister. Vid den här tidpunkten hade endast butiksdörrarna kvar de dekorativa luckorna. På gården fanns två uthus i en respektive två våningar som innehöll bodar. Invändigt fanns bröstpanel med enkel bröst- och fotlist. Dörrarna hade profilerade ramverk och det fanns en murad spis med kupa och järnstötta. I den före detta källaren låg under 1920-talet en mjölkbod.

Ombyggnad och reovering

Huset rustades upp och byggdes om till bostäder 1971. Detta innebar förändringar för planlösningen med bland annat moderna kök, wc och inredning. Äldre inredning och eldstäder togs bort. På gården lades ny beläggning och uthusen byggdes om, i den ena uthuset lades en entré till gatuhusets lokal.

BYGGNADSBESKRIVNING

Bostadshuset (hus nummer 1 på kartan)

Huset har två våningar med en låg stenfot, putsade och gulfärgade fasader med kraftigt profilerad taklist under ett plåttak. Gatufasaden mot Breda gatan har

två kraftiga takfriser som avdelar våningarna, hörnpilastrar av trä och under fönstren i bottenvåningen finns dekorativa och profilerade fält, troligtvis en rest efter restaurangen under 1800-talet. Husets fönster är placerade i fasadlivet och av varierande karaktär. På bottenvåningen är de kvadratiska och avdelade med mittpost och två spröjsade bågar medan huvuddelen av den övre våningens fönster är större med två bågar avdelade i tre rutor. I den västra fasadens övre våning finns ett blindfönster och i gatufasaden mot Breda gatan finns ett fönster med fönsterluckor. I taket finns ett takfönster. Alla fönster omges av dekorativa och profilerade foder i grå kulör. Portgången är centralt placerad i gatufasaden mot Breda gatan. Den omges av äldre profilerade foder och består av en pardörr med fyllningar i nyrokostil med äldre gångjärn, troligtvis från 1800-talets första hälft. Norr om porten finns en pardörr med tre fyllningar som leder till en lokal. Dörren tillkom vid reoveringen år 1971. Lägenhetsdörrarna är från reoveringen under 1970-talet och har liggande vitmålad panel med ett rombformat fönster. Portgången från gatan

till gården består av cementerat golv, äldre panelade väggar och tak. I den ena väggen finns en lucka för förvaring av salta varor från restaurangtiden.

Invändigt präglas huset helt av renoveringen under 1970-talet, med moderna kök och badrum, ytskikt och snickerier. Bland annat finns pardörrar med fyllningar tillverkade efter äldre förlaga.

Uthusen

Uthusen är rödmålade och panelade med en respektive två våningar. I den del som har två våningar, hus nummer 3 på kartan, inryms förråd och central.

Huset har en panelad dörr från 1970-talet. Det envåninga huset, hus nummer 2 på kartan, inrymmer redskapsbod och entré till lokal i bostadshuset. Dörrarna består av svartmålade plankdörrar med smidda gångjärn. Dörren mot lokalen är äldre med liggande profilerad panel och äldre gångjärn. Det lägre uthuset var troligtvis ett äldre stall. Taket är ett pulpettak lagt med svart plåt.

Gårdsmiljö

Vid renoveringen under 1970-talet lades gårdsplanen med gatsten och rabatter. Mot uthuset står en magnolia.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlings som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.